

Olesea CREȚU,

lector superior universitar al Catedrei „Științe penale”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept

CAUZELE ȘI EFECTELE MIGRAȚIEI INTERNAȚIONALE DIN REPUBLICA MOLDOVA

REZUMAT

Unul din cele mai marcate fenomene ce caracterizează situația de pe piața muncii din Republica Moldova din perioada contemporană este migrațiunea internațională a forței de muncă. În ultimii ani acest fenomen a luat o amploare destul de mare, astfel încât el a devenit unul din cele mai discutate și analizate fenomene de către mass-media, oamenii de știință și factorii de decizie din republică.

Factorii care determină populația Republicii Moldova de a imigra sunt: demografici, economici, tehnologici, de dezvoltare, politici sau combinați.

Cuvinte-cheie: refugiat, imigrant, migrație internațională, ilegal, efect.

SUMMARY

One of the most marked phenomena that characterizes the labor market in Moldova is the contemporary international migration of labor. In recent years this phenomenon has grown large enough such that became one of the most discussed and analyzed by mass-media, scientists, policy and makers in the country.

Factors driving Moldovan population to immigrate are: demographic, economic, technological developmental, political or combined.

Keywords: refugees, immigrants, international migration, illegal, effect.

Introducere. Cu aproape 60 de milioane de persoane strămutate forțat la nivel global și știri despre traversările cu barca pe Mediterana apărând aproape zilnic în presă, a devenit din ce în ce mai frecvent să vezi termenii „refugiat” și „imigrant” folosiți în mod interșanjabil în mass-media și discursul public. Dar să facem o diferență între eceste două noțiuni [7].

Refugiații sunt persoane care fug de conflicte armate sau persecuții. La sfârșitul lui 2014 existau 19,5 milioane de astfel de persoane în întreaga lume. Situația lor este adesea atât de primejdioasă și intolerabilă încât ei trec granițele naționale pentru a căuta refugiu în țările învecinate, iar astfel devin „refugiați” recunoscuți internațional, cu acces la asistență din partea statelor, UNHCR și alte organizații. Ei sunt recunoscuți astfel tocmai pentru că este prea periculos pentru ei să revină acasă și au nevoie de adăpost în altă parte. Acestea sunt persoane pentru care refuzul acordării de azil are consecințe potențial mortale.

Imigranții, în schimb, sunt persoane care aleg să se mute, nu din cauza unei amenințări directe de persecuție sau moarte, ci în principal pentru a-și îmbunătăți viața prin găsirea unui loc de muncă, sau în unele cazuri pentru educație, întregirea familiei sau alte motive.

Spre deosebire de refugiați, care nu se pot întoarce în țările lor în siguranță, imigranții nu se confruntă cu un astfel de impediment.

Metode aplicate și materiale utilizate.

În procesul studiului au fost utilizate următoarele metode de cercetare: metoda analizei, metoda sintezei, metoda comparației și investigației științifice. În calitate de materiale au servit o serie de monografii, lucrări științifice ale autorilor autohtoni și ale celor din străinătate, articole științifice și statistice, precum și legislația din domeniu.

Rezultate obținute și discuții. Vorbind despre geografia actuală a migrațiunii internaționale din Republica Moldova, nu se poate spune despre un vector concret al acestei mobilități teritoriale. Persoanele plecate peste hotare în căutarea unui trai decent migrează atât în țările din Vest, cât și în țările din Est. Un factor esențial ce facilitează și stimulează migrațiunea spre regiunile estice, comparativ cu cele vestice este cunoașterea limbii, psihologiei și tradițiilor locale de către persoanele migrate. Totodată, declararea independenței Republicii Moldova și liberalizarea societății au condiționat și deschiderea frontierelor cu țările europene. Facilitarea posibilităților de plecare în țările europene a condus la diversificarea geografiei migrațiunii, reorientând tot

mai mult vectorul migrațiunii de muncă din Republica Moldova din est spre vest. Astfel, conform unui studiu realizat în cadrul Departamentul de Stat Migrațiune, din cele 391 mii persoane estimate de studiu ca persoane plecate peste hotare circa 4 mii se află în Spania, 64 mii, respectiv, în Italia, 243 mii în Rusia, 8 mii în Turcia, 17 mii în Portugalia, 10 mii în Grecia, 5 mii în Cehia, 8,5 mii în Ucraina.

În general, migrațiunea internațională este un fenomen ce ia o amploare tot mai mare practic în toate țările lumii, indiferent de gradul lor de dezvoltare, fiind influențată, în primul rând, de fenomenele și procesele legate de tranziția la societatea postindustrială ce au loc în prezent în lume, precum globalizarea, progresul tehnico-științific, noua ordine economică etc. Prin urmare, fenomenul dat trebuie privit ca un fenomen obiectiv, determinat de mai mulți factori interni și externi. Fiind conștienți de extinderea migrațiunii în perspectivă, guvernele mai multor țări, organismele internaționale, oamenii de știință, societatea civilă încearcă să elaboreze diverse concepții, teorii, metodologii și politici cât mai eficiente pentru explicarea, măsurarea și studierea cât mai complexă a fenomenului dat, precum și implementarea unor soluții în scopul evitării aspectelor negative ale fenomenului dat.

Cu toate că fenomenul migrației de muncă internaționale este considerat drept nou pentru Republica Moldova, această afirmație este corectă doar parțial. În perioada economiei centralizate, Republica Moldova, fiind în cadrul Uniunii Sovietice, se caracteriza printr-o migrație internă de muncă destul de intensă. Din cele 15 republici unionale Republica Moldova avea cea mai mare densitate a populației, iar structura economică era preponderent agrară. În consecință, Republica Moldova se caracteriza printr-un exces de ofertă de muncă, exces care era absorbit, prin intermediul serviciilor unionale de plasare în câmpul muncii, de „marile șantiere ale construcției socialiste”. Multe din persoanele migrante își găseau un loc de muncă în afara republicii, în special în regiunile nordice ale țării, cu scopul de a-și asigura o carieră profesională mai prestigioasă sau de a obține un salariu mai mare. Migrația de muncă în cadrul Uniunii Sovietice era con-

diționată și de plecarea tinerilor la studii sau la serviciul militar în Armata Sovietică în afara republicii, dintre care o parte rămăneau cu traiul și cu lucrul în locul unde și-au făcut studiile sau serviciul militar.

Restructurarea economiei naționale în urma tranziției la economia de piață, întreprinsă la sfârșitul anilor 1980 și începutul anilor 1990, înrăutățirea bruscă a situației social-economice în țară, sărăcirea populației etc. au condus la intensificarea proceselor migraționiste cu accentul pe deplasările în masă în căutarea unui loc de muncă, mai cu seamă a unei părți impunătoare din populația rurală, inclusiv cea tânără, dacă nu în exteriorul țării, atunci, cel puțin, de la sate spre orașe. În Republica Moldova, acest proces durează încontinuu. O mare parte a cetățenilor, fiind lipsită de posibilitatea de a fi angajată cu un salariu decent, pentru a-și satisface necesitățile cu venitul din activitatea economică, ia calea migrației în vederea căutării unui loc de muncă. Această deplasare a forței de muncă este văzută drept o soluție de rezolvare a mai multor probleme, dar înainte de toate urmărindu-se asigurarea unui trai decent și a unei calități mai bune de viață, sănătate, educație etc [3].

În linii generale, migrațiunea internațională contemporană poate fi definită ca o deplasare pendulatoare a forței de muncă între reședința (țara de origine) și locul de muncă (țara de primire). Prima se caracterizează printr-un grad mai redus de dezvoltare economică, o pondere ridicată a tineretului și a populației apte de muncă în totalul populației, absența posibilităților de utilizare pe plan național a forței de muncă disponibile, absența eforturilor de investiții și, deci, de creare a unor noi locuri de muncă. Prin urmare, condiția necesară și suficientă ca migrația să aibă loc constă în existența într-o țară a unei cantități de forță de muncă „disponibile”, a unor agenți economici dintr-o altă țară care să aibă nevoie de forță de muncă, iar aceasta să fie dispusă să se deplaseze spre aceste locuri de muncă [6].

Alți factori care stimulează creșterea migrațiunii internaționale de muncă din Republica Moldova sunt cel demografic și cultural. Într-adevăr, scăderea natalității și îmbătrânirea populației dintr-un șir de țări din Europa,

precum și din Rusia au condus la un deficit de forță de muncă acoperit, de regulă, de lucrătorii veniți practic din toate țările lumii. În acest context, lucrătorii migranți din Republica Moldova sunt mai agreabili pentru țările de primire comparativ cu cei veniți din țările din Asia și Africa, în primul rând, datorită unor diferențe minime de cultură, religie, limbă, comportament, valori etc. În afară de aceasta, gradul de pregătire profesională precum și cerințele de salarizare sunt destul de acceptabile pentru potențialii angajatori din aceste țări.

Migrațiunea internațională a forței de muncă de o calificare înaltă evocă clar la origine o pierdere a capitalului intelectual. Astfel studiul realizat în cadrul Departamentului de Stat Migrațiuni a arătat că majoritatea persoanelor migrate din Republica Moldova au studii superioare și postliceale (respectiv 27,5% și 26% din totalul persoanelor migrate). Aceste persoane, nerelalizându-se în republică, din cauza lipsei unui loc de muncă atractiv, pleacă definitiv sau temporar peste hotare. Trebuie menționat faptul că pleacă cei mai buni. În afară de aceștia, o mare parte din tinerii republicii care își fac studiile în România, Rusia, precum și în alte țări occidentale rămân cu traiul și cu serviciul în aceste țări. Astfel, Republica Moldova se transformă treptat într-un furnizor de forță de muncă calificată pentru alte țări în detrimentul său.

În aceste condiții, degradarea potențialului uman din republică este evidentă, fiind condiționată și de alte fenomene, precum corupția în învățământ, promovarea mediocrităților, lipsa exigențelor față de calitatea pregătirii cadrelor profesionale etc.

Unul din cele mai relevante exemple de fuziune între cele două abordări poate fi ilustrat pe migrația în rețea – unde migranții mai vechi îi ajută pe cei ce urmează să caute și să găsească un loc de muncă. Aceste rețele adesea încep cu o alegere individuală. Când individul a avut succes, acestea încurajează migrația. Exemple similare se observă practic în toate localitățile republicii, care se „specializează” pe anumite țări. În cazul când o persoană, mai curajoasă și mai ambițioasă a avut un succes în căutarea unui loc de muncă peste hotare, la plecarea următoare ea este însoțită și de consătenii săi.

Prin urmare, putem spune că migrați-

unea internațională a forței de muncă nu este nici fenomen negativ, nici fenomen pozitiv. Ea este un fenomen firesc, condiționat de procesul de globalizare a economiei, ce ia o amploare tot mai mare în ultimul timp. Fenomenul migrației internaționale a forței de muncă are o răspândire destul de mare în lume. Cu acest fenomen s-au confruntat practic toate țările cu o economie de piață. Multe din ele au profitat de ea cu mulți ani mai târziu. De exemplu, majoritatea investițiilor străine din China din perioada actuală sunt făcute de diaspora chineză, care a emigrat mai mulți ani în urmă [6].

În contextul celor relatate este necesar de a da o apreciere noțiunilor de migrație legală și ilegală.

Migrația legală este forma unanim acceptată de către toate statele lumii, pentru că poate fi controlată ca număr de persoane, locuri și domenii de muncă și deopotrivă poate fi determinată în timp.

În acest sens, statele încheie acorduri, înțelegeri, tratate sau convenții prin care acordă facilități lucrătorilor care migrează legal și se obligă să respecte condițiile legale de muncă și de protecție socială ca și pentru cetățenii proprii. La respectarea drepturilor și obligațiilor stipulate în acorduri veghează reprezentanții statelor respective, care, în virtutea atribuțiilor cu care sunt învestiți, pot interveni pe lângă autoritățile statului beneficiar în vederea remedierii situației.

În acest mod, migrația poate fi ușor controlată de statul beneficiar al muncii prestate pentru că acesta oferă numai locurile de muncă pe care cetățenii săi nu le-au ocupat (sau nu au dorit să le ocupe) din diverse motive [5].

Migrația ilegală este alternativa uzitată de către persoanele care nu pot folosi calea legală pentru a pleca în străinătate. Componentă a traficului de persoane, migrația ilegală este un flagel din ce în ce mai extins și mai greu de stăpinit din cauza rețelelor criminale implicate, a ingeniozității infractorilor.

La toate acestea se adaugă diferențele în materie de legislație ale țărilor sursă, de tranzit sau țintă care îngreunează lupta autorităților pentru combaterea acestui fenomen. Nu trebuie uitat nici aportul migranților care, în îndeplinirea scopului la care aspiră sau la amenințările

ori indicațiile traficantilor, preferă să păstreze tăcerea sau să nege orice legătură cu persoanele ori grupurile infracționale care îi ajută [4].

Această practică reprezintă una din cele mai acute manifestări ale criminalității transfrontaliere cu consecințe vizibile pentru victimele traficului și cu efecte secundare greu de evaluat pe termen lung.

În afară de faptul că se regăsește de multe ori cu alte aspecte ce țin de crima organizată (trafic de droguri, de arme, terorism), traficul ilegal de migranți poate amenința stabilitatea socio-economică a statelor și chiar pacea și securitatea acestora prin tulburarea echilibrului demografic, etnic, cultural, prin incapacitatea mecanismelor de protecție socială sau de sănătate publică, prin depășirea capacității de absorbție a pieței legale a muncii și, implicit, prin bulversarea raportului de forțe dintre structurile de control al legalității și ordinii publice și partea de populație canalizată spre activități infracționale.

Pentru trecerea ilegală a frontierei, migranții folosesc următoarele metode:

- obținerea vizei de tranzit și de intrare, colectivă, în scop turistic, urmată de rămânerea ilegală în țară;
- folosirea de pașapoarte sau vize falsificate sau contrafăcute;
- obținerea vizei de ședere, motivată de prestarea unor activități comerciale, sau solicitarea statutului de azilant;
- folosirea a două acte de identitate, un pașaport valabil la intrare și altul pentru ieșire;
- ascunderea în mijloacele de transport internațional – auto, feroviare, navale etc.;
- trecerea frauduloasă peste „frontiera verde”;
- asigurarea transportului și a cazării unor cetățeni străini (chinezi) sub pretextul participării la competiții sportive.

Conform sondajului realizat în gospodării, prin studiile proiectului NEXUS în domeniul migrației, a fost stabilit că cca 479 000 de cetățeni moldoveni constituie stocul de emigranți plecați în scopul încadrării la muncă, din aceștia 370 000 persoane reprezintă emigranții pe termen lung, care sunt ocupați în câmpul muncii peste hotare.

Concluziile studiului arată că 12,4% din

numărul total al populației se află în migrație internațională pe termen lung pentru diferite scopuri, inclusiv 89,5% la muncă, 4,5% la studii, 4,5% în scopul reunificării familiei ș.a.

În lista de motive ce determină emigrarea, șomajul și salariile mici rămân ca factorii-cheie în decizia privind plecarea din țară. Iar intenția de a pleca este stimulată, cel mai des, de prezența în țara de destinație a altor membri ai comunității din care provine emigrantul. În aceste condiții, este evidentă tendința de menținere pe mai mulți ani a fluxului emigrațional, cu efecte sociale, economice și demografice tot mai vizibile.

De aceea problema migrației internaționale de muncă trebuie să se afle în centrul atenției actualei politici de ocupare a forței de muncă. Migrațiunea internațională de muncă nu trebuie nici stopată, nici stimulată. Ea trebuie pur și simplu gestionată eficient, astfel încât riscurile posibile să fie minimizate pe fundalul asigurării unei utilizări cât mai eficiente a potențialului uman și, totodată, a dezvoltării lui permanente.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova, din 29.07.1994, Publicat: 12.08.1994 în Monitorul Oficial Nr. 1. Data intrării în vigoare: 27.08.1994.
2. Convenția pentru Apărarea Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului din 1950, pentru Republica Moldova 12 septembrie 1997.
3. Akademos 82 - nr. 2(25), iunie 2012 Impactul migrației forței de muncă asupra Republicii Moldova: aspecte demografice și economice Dr. hab. Alexandru Ștratan Dr. Galina Savelieva.
4. Sandu Frangulea, „Fenomenul migrației și traficul de persoane”, Ploiești, 2013.
5. Migration Trends in selected EU Applicant Countries, vol. IV-Romania, More „Out” than „In” at the Crossroads between Europe and the Balkans, IOM, 2003.
6. <http://www.lastrada.md/publicatii/ebook/31march2006/rom/04.htm>.
7. <http://www.unhcr-centraleurope.org/ro/>.
8. www.bbc.co.uk/.../050621_immigration.shtml.